

Anmeldelser

Arbejdsmarkedet - hvad sker der? Bidrag af Margit Groth, Flemming Ibsen, Henning Jørgensen, Reinhard Lund, Olaf Rieper, Anders Rosdahl, Helge Tetzschner og Ann Westenholz. København: Fremad 1981, 214 s., 128 kr.

Arbejdsmarkedet - hvad sker der? er et forsøg på at opfylde flere formål. For det første skal det være en grundbog, der kan bruges på et videregående uddannelsesniveau og som også skulle kunne anvendes af arbejdsmarkedsinteresserede i almindelighed. For det andet giver undertitlen - Hvad sker der? - forventninger om, at aktuelle problemer og udviklingstendenser bliver diskuteret. For det tredje skal bogen repræsentere en forståelse af arbejdsmarkedsforhold ud fra en - som det hedder i indledningskapitlet - "bred marxistisk eller historisk materialistisk synsmåde".

Bogen indeholder selvstændige kapitler om udviklingen af værdier og ideologi hos hovedorganisationerne (Reinhard Lund), udviklingen af det fagretlige system, især hovedaftale, arbejdsret, forligsinstitutionen (Flemming Ibsen), arbejdskonflikternes udvikling og årsager (Margit Groth), arbejdsløsheds- og lønudviklingen (Anders Rosdahl), udviklingen i de forskellige former for industrielt demokrati: samarbejdsudvalg, repræsentation i aktieselskabsbestyrelser, selvstyrende grupper (Ann Westenholz), arbejdsmiljøproblemerne og arbejderbeskyttelsens udvikling (Olaf Rieper), Centraliseringstendenser i fagbevægelsen (Helge Tetzschner), ØD-debatten og -forslagenes udvikling (Flemming Ibsen) samt generelle udviklingstræk i forholdet mellem staten og arbejdsmarkedets parter (Henning Jørgensen).

Som grundbog opfylder Arbejdsmarkedet - hvad sker der? de fleste af de krav, man kan stille med hensyn til redegørelse for arbejdsmarkedets væsentligste institutioner og forklaring og definition af de væsentlige begreber, der indgår i arbejdsmarkedsdebatten så som konflikttyper, afgrænsning af arbejdsløshedsbegreber, lønsystemer osv. Flere af afsnittene har et langt historisk perspektiv;

Flere af afsnittene har et langt historisk perspektiv; det gælder Flemming Ibsens afsnit om det fagretslige systems udvikling siden 1899 og Henning Jørgensens kapitel om forholdet mellem stat og arbejdsmarkedsorganisationerne. Stort set alle kapitler giver redegørelser for, hvad der er sket gennem 60'erne og 70'erne.

Et savn er det, at der ikke findes noget samlet signalement af organisation-

Anmeldelser

Arbejdsmarkedet - hvad sker der? Bidrag af Margit Groth, Flemming Ibsen, Henning Jørgensen, Reinhard Lund, Olaf Rieper, Anders Rosdahl, Helge Tetzschner og Ann Westenholz. København: Fremad 1981, 214 s., 128 kr.

Arbejdsmarkedet - hvad sker der? er et forsøg på at opfylde flere formål. For det første skal det være en grundbog, der kan bruges på et videregående uddannelsesniveau og som også skulle kunne anvendes af arbejdsmarkedsinteresserede i almindelighed. For det andet giver undertitlen - Hvad sker der? - forventninger om, at aktuelle problemer og udviklingstendenser bliver diskuteret. For det tredje skal bogen repræsentere en forståelse af arbejdsmarkedsforhold ud fra en - som det hedder i indledningskapitlet - "bred marxistisk eller historisk materialistisk synsmåde".

Bogen indeholder selvstændige kapitler om udviklingen af værdier og ideologi hos hovedorganisationerne (Reinhard Lund), udviklingen af det fagretlige system, især hovedaftale, arbejdsret, forligsinstitutionen (Flemming Ibsen), arbejdskonflikternes udvikling og årsager (Margit Groth), arbejdsløsheds- og lønudviklingen (Anders Rosdahl), udviklingen i de forskellige former for industrielt demokrati: samarbejdsudvalg, repræsentation i aktieselskabsbestyrelser, selvstyrende grupper (Ann Westenholz), arbejdsmiljøproblemerne og arbejderbeskyttelses udvikling (Olaf Rieper), Centraliseringstendenser i fagbevægelsen (Helge Tetzschner), ØD-debatten og -forslagenes udvikling (Flemming Ibsen) samt generelle udviklingstræk i forholdet mellem staten og arbejdsmarkedets parter (Henning Jørgensen).

Som grundbog opfylder Arbejdsmarkedet - hvad sker der? de fleste af de krav, man kan stille med hensyn til redegørelse for arbejdsmarkedets væsentligste institutioner og forklaring og definition af de væsentlige begreber, der indgår i arbejdsmarkedsdebatten så som konflikttyper, afgrænsning af arbejdsløshedsbegreber, lønsystemer osv. Flere af afsnittene har et langt historisk perspektiv;

Flere af afsnittene har et langt historisk perspektiv; det gælder Flemming Ibsens afsnit om det fagretslige systems udvikling siden 1899 og Henning Jørgensens kapitel om forholdet mellem stat og arbejdsmarkedsorganisationerne. Stort set alle kapitler giver redegørelser for, hvad der er sket gennem 60'erne og 70'erne.

Et savn er det, at der ikke findes noget samlet signalement af organisation-

erne på arbejdsmarkedet. Langt hen ad vejen behandles LO og DA udifferentieret som de to store blokke på arbejdsmarkedet. Der kunne godt have været en omtale af de store fagforbunds udvikling, konflikterne forbundene imellem, problemerne med sammenslutninger og karteldannelser og en samlet fremstilling af organisationerne på det offentlige område. Helge Tetzschners afsnit om forandringer i organisationernes struktur gør mest ud af at diskutere muligheder for at forklare strukturudviklingen (centralisering, bureaukratisering og institutionalisering), mens der kun vies nogle få sider til strukturforandringerne selv.

Den dominerende historiske synsvinkel gør, at bogen lader noget tilbage at ønske med hensyn til behandling af aktuelle problemer. Spørgsmålet om den teknologiske udvikling, debatten om teknologisk arbejdsløshed og indgåelsen af teknologiaftaler berøres ikke - bortset fra nogle enkelte spredte bemærkninger. Afsnittet om arbejdsløshed griber efter min mening for lidt fat i vigtige diskussionspunkter så som paradoksproblemet, kvinde- og ungdomsarbejdsløshed. Afsnittet om forholdet mellem stat og arbejdsmarkedsorganisationer giver ikke et særligt godt oplæg til at forstå den relativt fredelige afvikling af overenskomstfornyelsen på det private arbejdsmarked i vinteren 1980/81. Henning Jørgensens afsluttende kapitel om udviklingstendenser på arbejdsmarkedet er koncentreret om indkomstpolitikens chancer og dens betydning for fagbevægelsen. Jeg synes, han her undervurderer fagbevægelsens villighed til at gå ind på trepartsforhandlinger.

De her nævnte mangler kan man altid diskutere, fordi det nu engang er svært at få alt med i en relativt kort fremstilling. Som bogen fremstår, synes jeg det mest diskutabile er indfrielsen af nogle teoretiske prætentioner.

Det er udmærket med en række korte gennemgange af de forskellige teoretiske approaches, samfundsforskere har anlagt på studiet af arbejdsmarkedsforhold. Vi får korte omtaler af fordele og - især - mangler ved den institutionelle synsmåde, systemmodellen, interessegruppeteori og korporatismetori, og redegørelse for - især - fordele ved en marxistisk synsmåde. I indledningskapitlet hedder det som nævnt "... de fleste af bidragene bygger på elementer til en fælles forståelsesramme. Denne bygger igen på en bred marxistisk eller historisk materialistisk synsmåde" (p. 12). Det er nok skrevet lidt for hurtigt. Ser man nærmere efter, er der faktisk kun tre af kapitlerne, hvor en marxistisk synsmåde spiller en mere afgørende rolle i selve analysen (Margit Groth, Helge Tetzschner og Henning Jørgensen). Og hvad mere er, hvad er det for en marxisme, vi bliver præsenteret for? Vi får at vide, at der består et klassemodsætningsforhold mellem arbejdere og arbejdsgivere, som angår til hvilken pris, arbejdskraften skal handles, hvor mange der skal beskæftiges i produktionen samt arbejdstidens læng-

de og arbejdsforhold i øvrigt (p. 13), og længere henne, at fagforeningen som klasseorganisation er en organisation, hvis begrundelse er at varetage interesser for den klasse eller de dele af en klasse, hvorfra organisationen rekrutterer sine medlemmer (p. 138).

Det er ærgerligt, at tingene defineres så sjuksket. Efter min opfattelse er raffinementet ved den marxistiske fagforeningsforståelse netop, at den ikke ser fagforeningen primært som en klasseorganisation, men primært som en salgsorganisation af arbejdskraft. Det er da også en ejendommelig marxisme, som ser klassemodsatningen som et spørgsmål om løn, arbejdstid og beskæftigelse. Hele diskussionen om forholdet mellem fagforening og parti og fagforening og stat bliver uklar, når tingene defineres så upræcist.

Et andet element i den præsenterede marxisme, som jeg er skeptisk overfor, er synsvinklen om den kollektive læreproces, som flere steder anlægges som generel forståelsesramme for arbejdsmarkedsrelationernes udvikling. Michael Vester¹ introducerede dette begreb i forbindelse med forklaring af den tidlige kollektive organisering i 1700-tallets England, og det har vist sig som et fint perspektiv i analysen af den tidlige danske faglige organisering. Men det fører ikke til ret meget at presse forståelsen af de aktuelle udviklinger i komplicerede konfliktflader mellem niveauer i forbundene, forbundene imellem, hovedorganisationerne imellem, fagbevægelse og stat imellem ind i en idyllisk forestilling om arbejderklassens kollektive læreproces.

Ovenpå denne kritik af bogens omgang med en marxistisk synsmåde kan man fremhæve Margit Groths kapitel om arbejdskonflikter. Hun giver en spændende og klar analyse af årsagerne til strejkeudviklingen i Danmark i 70'erne ud fra Korpi og Shalevs teori² om klassernes styrkeposition og relationerne mellem arbejderklassen og fagbevægelsen.

Til slut: På trods af de rejste indvendinger, kan bogen udmærket bruges som en lidt videregående grundbog om arbejdsmarkedsforhold, den indeholder klare og ofte kritiske oversigter over udviklingen af arbejdsmarkedets væsentligste institutioner. Den er dog ikke så aktuell som titlen kunne antyde. Men bare man dog havde ladet være med at reklamere så meget med "den marxistiske synsmåde".

Nils Mortensen

1) Michael Vester, Die Entstehung des Proletariats als Lernprozess, Frankfurt am Main, Europäische Verlagsanstalt, 1970.

2) Walter Korpi and Michael Shalev, "Strikes, industrial relations and class conflict in capitalist societies", British Journal of Sociology, vol. 30, no. 2, June 1979, pp. 164-187.